

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 425 บัญญัติให้นายจ้างต้องร่วมรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง ส่วนมาตรา 427 ก็บัญญัติให้ใช้บทบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบของนายจ้างในผลแห่งการละเมิดของลูกจ้างนี้มาใช้บังคับแก่ตัวการ-ตัวแทนโดยอนุโลม บทบัญญัตินี้สอดคล้องคล้ายคลึงกับหลักกฎหมายในประเทศอื่นทั่วโลก แม้ว่าพื้นฐานความรับผิดชอบและผลในการตีความ และการบังคับใช้กฎหมายในแต่ละประเทศอาจแตกต่างกันไปบ้าง ตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งปัญหาการตีความดังกล่าว มักจะเป็นการพิจารณาความหมายของ "ในทางการที่จ้าง" และ "ในทางการที่เป็นตัวแทน" อย่างแคบหรือกว้างนั่นเอง เพราะเป็นการประสานประโยชน์ระหว่างฝ่ายนายจ้างหรือตัวการกับบุคคลภายนอกผู้ได้รับความเสียหาย

ในส่วนความรับผิดชอบของนายจ้าง เหตุที่กฎหมายบัญญัติให้นายจ้างต้องมีความรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของลูกจ้างนั้น ได้มีผู้พยายามยกเหตุผลขึ้นมาอธิบายให้เห็นประกอบกันหลายประการ ซึ่งได้มีวิวัฒนาการไปตามยุคสมัย เช่น เห็นว่างานที่ลูกจ้างกระทำนั้นนายจ้างเป็นผู้ออกคำสั่งให้ทำ หรือนายจ้างเลือกลูกจ้างมาไม่เหมาะสมกับงาน นายจ้างก็ต้องรับผิดชอบ เพราะนายจ้างเป็นผู้ออกคำสั่งให้ทำ หรือนายจ้างมอบหมายให้ไปทำ จึงควรจะต้องเป็นการปฏิบัติงานของนายจ้างเอง หากนายจ้างเลือกลูกจ้างมาไม่เหมาะสมกับงาน นายจ้างก็ต้องรับผิดชอบเพราะนายจ้างเป็นเจ้าของกิจการ และเป็นผู้บังคับบัญชาลูกจ้าง นอก

จากจะเป็นผู้พิจารณาคุณสมบัติในการหางานของลูกจ้างแล้ว ยังเป็นผู้กำหนดวิธีการในการหางาน และวางกฎระเบียบในงานหางาน นายจ้างจึงมีหน้าที่ต้องควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของลูกจ้าง ไม่ให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลภายนอกได้ แต่เหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ก็มีมักจะถูกโต้แย้ง เพราะไม่สามารถอธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดนายจ้างยังจะต้องรับผิดชอบ ในเมื่อเขาได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างดีแล้ว ก็ยังเกิดการละเมิดอยู่ดี ท้ายสุดจึงเป็นที่ยอมรับกันว่า การที่นายจ้างจะต้องรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของลูกจ้างนี้ เป็นเพราะรัฐประศาสน์นโยบายที่ต้องการคุ้มครองสังคมโดยรวม และเห็นว่านายจ้าง เป็นผู้ที่สามารถรับภาระค่าใช้จ่ายเสียหาย ให้แก่บุคคลภายนอกผู้ได้รับความเดือดร้อน จากการกระทำของลูกจ้าง ได้ดีกว่าตัวลูกจ้างเอง ทั้งนายจ้างยังสามารถกระจายความเสียหายต่อไปให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ว่า โดยการเพิ่มราคาสินค้า หรือใส่เบียดจากบริษัทประกันภัย แต่แนวความคิดนี้ก็ยังได้รับการโต้แย้ง เพราะเห็นว่าการยกเอาความรับผิดชอบของบุคคลหนึ่งคือลูกจ้าง ไปมอบให้ประชาชนหรือสังคม ซึ่งจะต้องซื้อของราคาแพงกว่าเดิม เป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งในเมื่อเราหาผู้รับผิดชอบที่แท้จริง ได้อยู่แล้ว ¹

เหตุผลของฝ่ายที่โต้แย้งสมควรได้รับการสนับสนุนอย่างยิ่ง ในกรณีที่ลูกจ้างกระทำละเมิดโดยจงใจ เพราะการที่ลูกจ้างอาศัยการหางานให้นายจ้างมากกว่าละเมิดเพื่อหาประโยชน์ให้ตนเอง หรือลูกจ้างจงใจกระทำละเมิด

1 วิษณุ เครืองาม, "แนวความคิดใหม่ เรื่องสิทธิไล่เบียดของนายจ้าง", วารสารนิติศาสตร์ 9 (มิถุนายน-สิงหาคม 2520), หน้า 56.

เพราะเจตนาชั่วร้ายหรือความอาฆาตส่วนตัวนั้น เป็นการยากที่นายจ้างจะคอย
 คุแลตรวจตราระมัดระวัง ได้ทันทั่วทั้งที่ เพราะ เป็นความมาในใจของลูกจ้างเอง
 ลูกจ้างอาจจะก่อขึ้นเมื่อใดก็ได้โดยนายจ้างไม่รู้เห็น แต่ในบางกรณีดังที่ได้หยิบ
 ยกปัญหาขึ้นวิเคราะห์แล้วนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะวินิจฉัยว่า
 อย่างไรเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง และอย่างไรเป็นการกระทำ
 ส่วนตัวของลูกจ้างเอง วัตถุประสงค์เฉพาะในแง่ของบุคคลภายนอกผู้ได้รับความเสียหาย
 แล้ว ในบางครั้งไม่อาจทราบได้ว่า ลูกจ้างกำลังกระทำการเพื่อประโยชน์ของ
 ตนเอง เช่นในกรณีเกี่ยวกับการใช้อำนาจในทางมิชอบกลฉ้อฉลหรือการฉ้อโกง
 ของลูกจ้าง อาจมีข้อโต้แย้งว่า ในระหว่างทำงานให้แก่นายจ้างลูกจ้างได้ก่อ
 การละเมิดขึ้นนั้น ไม่เห็นจะเกิดประโยชน์แก่นายจ้างที่ตรงไหน กลับก่อผลเสีย
 ให้นายจ้างด้วยซ้ำไป เมื่อการกระทำของลูกจ้าง ไม่ก่อประโยชน์ให้
 แก่นายจ้าง จึงเรียกไม่ได้ว่าเป็นการกระทำในทางการที่จ้าง หรืออาจเถียงว่า
 นายจ้างจ้างลูกจ้างให้มาทำงานไม่ใช่จ้างมาทำลายละเมิดต่อบุคคลอื่น ถ้าทำลายละเมิด
 ก็มีใช้ในทางการที่จ้าง นายจ้างไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งถ้าหากแปลความตั้งที่ว่ามานี้
 มาตรา 425 ก็จะไม่มีส่วนใช้บังคับถึงในกรณีที่เป็นการกระทำละเมิดโดยจงใจ ซึ่ง
 จะเป็นการขัดต่อความในควมบทมาตรา 425 นั้นเอง จึงไม่อาจแปลความตั้งนั้นได้
 เพราะการกระทำละเมิด ย่อมรวมถึงทั้งการกระทำโดยประมาทเลินเล่อและ
 จงใจให้เขาเสียหายโดยผิดกฎหมายตามหลักในมาตรา 420 ดังนั้นถ้าเป็นการ
 กระทำในทางการที่จ้างแล้ว ไม่ว่าลูกจ้างจะกระทำไปด้วยความจงใจหรือ
 ประมาทเลินเล่อ นายจ้างก็ต้องรับผิดชอบทั้งสิ้น

ความรับผิดชอบของนายจ้าง ครอบคลุมถึงกรณีของการทำร้ายร่างกาย
 การวางเพลิง บุกรุก ปลอมแปลง การฉ้อโกง ลักทรัพย์ และการกระทำ

ผิดอันนี้ ด้วยความจงใจของลูกจ้าง การกระทำละเมิดอันเป็นความผิดทางอาญา
 ดังกล่าว ไม่ทำให้นายจ้างหลุดพ้นจากความรับผิดชอบอันนิติ หากการ
 กระทำละเมิดดังกล่าวอยู่ในทางการที่จ้างแล้ว นายจ้างจะต้องรับผิดชอบ
 การตีความ "ในทางการที่จ้าง" สำหรับกรณีลูกจ้างกระทำละเมิดโดยจงใจนี้ควร
 มีแนวทางอันจำกัด และชัดเจนมากกว่าการกระทำละเมิดด้วยความประมาท
 เลินเล่อ โดยมีเงื่อนไขหลักคือ หากลูกจ้างกระทำละเมิดด้วยความจงใจ
 การกระทำนั้นจะอยู่ในทางการที่จ้างต่อเมื่อ ลูกจ้างได้กระทำไปโดยมีวัตถุประสงค์
 สังกัดเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง ไม่ว่าจะมิวัตถุประสงค์เพื่อนายจ้างโดยแท้ หรือ
 มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของตนเอง เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยก็ตาม โดยไม่จำเป็นต้อง
 แสดงว่านายจ้างจะต้องได้รับประโยชน์นั้นอย่างแท้จริง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า
 ว่า หากลูกจ้างจงใจทำเพื่อประโยชน์ของนายจ้างแล้ว จะต้องถือเป็นการ
 กระทำในทางการที่จ้าง เสมอไป หากการกระทำละเมิดของลูกจ้างไม่เกี่ยว
 ข้องกับงานที่ลูกจ้างได้รับจ้างจากนายจ้างแล้ว แม้จะกระทำไปเพื่อประโยชน์
 ของนายจ้างก็ตาม การละเมิดนั้นไม่อยู่ในทางการที่จ้าง ดังนั้นการกระทำ
 ละเมิดของลูกจ้างที่นายจ้างจะต้องรับผิดชอบด้วยนั้น ต้องได้ความในเบื้องต้นก่อน
 ว่าเป็นการกระทำละเมิดที่เกี่ยวข้องกับงานที่ลูกจ้างรับจ้าง จากนั้นจึงพิจารณา
 ว่า ลูกจ้างกระทำไปเพื่อประโยชน์ของใคร หากเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของ
 นายจ้างด้วยแล้ว จึงจะถือว่าอยู่ในทางการที่จ้าง แต่ถ้าหากลูกจ้างจงใจกระ
 ทำละเมิด โดยมีเจตนาชั่วร้ายเป็นส่วนตัว หรือมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์
 ส่วนตัวโดยแท้แล้ว โดยหลักนายจ้างไม่ต้องมีความรับผิดชอบร่วมด้วย แต่โดยเหตุที่
 การกระทำละเมิดในบางกรณี มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด กับงานในหน้าที่
 ของลูกจ้าง ซึ่งบุคคลภายนอกไม่อาจคาดเห็นได้ว่า การกระทำของลูกจ้างนั้น

ได้กระทำให้เพื่อประโยชน์ของตนเอง ประกอบกับตัวนายจ้างเองก็มีความบกพร่องในหน้าที่บางประการ เพื่อเป็นการคุ้มครองบุคคลภายนอกอันเป็นเจตนารมณ์สำคัญของกฎหมายบทนี้ จึงควรมีข้อยกเว้นอยู่ว่า

ในกรณีที่ลูกจ้างจงใจกระทำละเมิด โดยพฤติการณ์ที่ต้องอาศัยความเข้าใจของบุคคลภายนอก ซึ่งส่วนมากจะเป็นการกระทำละเมิดเพื่อประโยชน์ในทางทรัพย์สิน เช่น การฉ้อโกง ก่อฉ้อฉล ยักยอก การพิจารณาถึงความรับผิดชอบของนายจ้าง จะแตกต่างไปจากหลักทั่วไป เนื่องจากในความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้าง-ลูกจ้างนั้น มีลักษณะของความเป็นตัวการ-ตัวแทนอยู่ด้วยไม่ว่าจะเป็นตัวการ-ตัวแทนกันโดยตรง โดยปริยาย โดยการให้สัตยาบัน หรือโดยผลของกฎหมายในกรณีตัวแทนเข็ด ดังนั้นขอบเขตความรับผิดชอบของนายจ้างในกรณีนี้จึงต้องพิจารณาในฐานะ เป็นความรับผิดชอบของตัวการ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบการกระทำละเมิด ที่ลูกจ้างในฐานะตัวแทนได้กระทำให้ภายนอกภายใต้การพิจารณาถึงในทางการที่จ้างอีกต่อไป ถ้ามีพฤติการณ์ซึ่งทำให้บุคคลภายนอก เข้าใจว่าการกระทำนั้นอยู่ในขอบอำนาจ ที่ได้รับมอบหมายจากนายจ้างในฐานะตัวการ นายจ้างต้องรับผิดชอบร่วมด้วย แม้จะไม่ใช่การกระทำละเมิดในทางการที่จ้างก็ตาม มูลความรับผิดชอบของนายจ้างในกรณีนี้ อยู่ที่การแสดงออกซึ่งอำนาจอย่างชัดแจ้ง (ostensible authority) ซึ่งทำให้บุคคลภายนอกมีความไว้วางใจ ไม่ว่าการแสดงอำนาจอย่างชัดแจ้งนั้น จะแสดงออกโดยนายจ้างเองหรือลูกจ้าง ซึ่งทำให้บุคคลภายนอกมีความไว้วางใจในอำนาจหรือตัวลูกจ้าง ในหน้าที่การงานที่ปฏิบัติแทนนายจ้างแล้ว แม้จะไม่อยู่ในอำนาจที่แท้จริง แต่อยู่ในอำนาจที่แสดงโดยชัดแจ้ง ถ้าหากปฏิบัติอยู่ในขอบเขตของอำนาจที่แสดงออกนั้น นายจ้างก็ยังคงรับผิดชอบ ไม่ว่าลูกจ้างจะหาเพื่อตน

เองหรือนายจ้างก็ตาม ความรับผิดชอบของนายจ้างอันเนื่องมาจากการแสดงอำนาจ
อย่างชัดเจนนี้ เป็นการพยายามแก้ปัญหา ความรับผิดชอบของนายจ้างในผลแห่งการ
กระทำละเมิดของลูกจ้าง โดยอาศัยหลักความรับผิดชอบของตัวการในการกระทำของ
ตัวแทนมารับใช้ในกรณีที่ตัวการจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ในกิจการทั้งหลาย
ซึ่งตัวแทนได้กระทำไปในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน ตัวการผู้นั้นจะต้องมีความ
รับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกผู้สุจริต เสมือนว่าบุคคลคนนั้นเป็นตัวแทนของตน แต่
อย่างไรก็ตามการจะยอมรับหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้มาใช้ นั้น ต้องตระหนักว่าคดีเกี่ยว
กับการฉ้อโกงจะมีลักษณะที่เหมาะสมแก่การใช้หลักดังกล่าว เนื่องจากลักษณะเฉพาะ
ของการฉ้อโกง ผู้กระทำต้องติดต่อกับบุคคลภายนอกเพราะโดยองค์ประกอบของ
การฉ้อโกง จะเกี่ยวข้องกับ การชักชวนเหยื่อซึ่งเป็นผู้เสียหาย ด้วยการหลอกลวง
ให้หลงเชื่อ สละทรัพย์สินที่มีอยู่ หรือกระทำการอื่นใดที่เป็นผลเสียหายต่อ
ตัวเหยื่อเอง เพื่อประโยชน์แก่คนที่ทำการฉ้อโกงนั้น แต่ถ้าพฤติกรรมการฉ้อ
โกงของลูกจ้าง ไม่อยู่ในขอบเขตของอำนาจที่ได้รับมอบ ไม่ว่าจะ เป็นอำนาจ
ที่ได้รับมอบหมายอย่างแท้จริง หรือสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน (ostensible)
นายจ้างจะไม่มี ความรับผิดชอบ ใดๆก็ตามในกรณีนี้ วิจารณ์ของบุคคลผู้ได้
รับความเสียหาย ย่อมเป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาด้วย

ในส่วนของการกระทำละเมิดของลูกจ้าง ซึ่งเป็นการกระทำโดยฉ้อ
ปล้นทันที ภัยที่ไม่มีปัญหาในเรื่องการมอบอำนาจของนายจ้าง และการ
กระทำซึ่งยากที่นายจ้างจะป้องกันได้ มักเป็นการกระทำละเมิดโดยมีวัตถุประสงค์ประ
สงค์ประการอื่นนอกจากทางทรัพย์สิน เช่น ลูกจ้างทำร้ายร่างกายผู้อื่น ซึ่ง
ส่วนมากจะเกิดจากเจตนาชั่วร้าย หรืออารมณ์โกรธเคือง เป็นส่วนตัวของลูกจ้าง
เมื่อมีพฤติการณ์แน่ชัดว่าเป็นการกระทำโดยส่วนตัวของลูกจ้าง ไม่เกี่ยวกับงานที่

จ้าง ลูกจ้าง ไม่ได้กระทำเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง นายจ้าง ไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะอยู่นอกทางการที่จ้างตามหลักทั่วไป วัตถุประสงค์มีข้อยกเว้นที่นายจ้างจะต้องรับผิดชอบในกรณีนี้คือ เมื่อการกระทำของลูกจ้างเกี่ยวข้องกับขอบเขตของงานที่จ้าง และการกระทำละเมิดนั้น จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานที่จ้างอย่างมีเหตุผล [reasonably concerned] เช่นการกระทำละเมิดมีสาเหตุมาจากการปฏิบัติ ตามหน้าที่ที่ทำงานให้นายจ้าง แม้ขณะกระทำละเมิด ลูกจ้างจะ ได้กระทำเพราะ อารมณ์ของตนเองก็ตาม หรือการกระทำละเมิดนั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้ถ้าลูกจ้างมิ ได้ปฏิบัติงานประเภทนั้น ในตำแหน่ง เช่นนั้น หากการกระทำของลูกจ้าง เข้าองค์ประกอบดังกล่าว ต้องถือว่าการละเมิดของลูกจ้างอยู่ในทางการที่จ้าง นายจ้างจะต้องรับผิดชอบร่วมด้วย

กล่าวโดยสรุปแล้วผู้เขียนเห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา 425 นั้นยังคงมี ความสมบูรณ์ที่จะ มีผลใช้บังคับได้ ในกรณีของความรับผิดชอบของนายจ้าง ในการ กระทำละเมิดโดยจงใจของลูกจ้าง เพราะกฎหมายบัญญัติไว้เน่างกว้าง ย่อมมี ผลใช้บังคับได้ ทั้งในกรณีลูกจ้างกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อและจงใจ และเข้าใจว่าเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย คงต้องการให้สามารถเข้าบทบัญญัติ ได้โดยมีความยืดหยุ่น สามารถตีความปรับกับข้อเท็จจริงกรณีใหม่ที่เกิดขึ้นได้ ตามยุคสมัยวิวัฒนาการไม่แข็งกระด้าง แต่ด้วยความยืดหยุ่นของกฎหมายนี้เองทำให้เกิด ปัญหาในการตีความคำว่า "ในทางการที่จ้าง" ซึ่งเป็นขอบเขตความรับผิด ของนายจ้าง ทำให้ขาดความชัดเจนแน่นอน ยากที่ผู้ผู้เข้าได้กฎหมายจะเข้าใจได้ ซึ่งจะทำให้เกิดผลเสียหาย ทั้งฝ่ายนายจ้างและผู้เสียหาย ดังนั้นสิ่งที่ควรได้ รับการปรับปรุงและพัฒนา คือ แนวทางในการตีความกฎหมาย เพื่อให้เกิดความ เป็นธรรมแก่ทั้งฝ่ายนายจ้าง และประชาชนโดยทั่วไปซึ่งอาจได้รับความเสียหาย

นอกจากนั้นแล้ว ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะ เป็นแนวทาง ในการ
ศึกษาทำความเข้าใจตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ เพื่อการพัฒนาบทบัญญัติ
กฎหมายต่อไปในอนาคต ซึ่งอาจมีความเหมาะสมที่จะบัญญัติกฎหมายให้นายจ้าง
มีความรับผิดชอบแตกต่างกัน ในกรณีของการกระทำละเมิดโดยประมาท เลิน เล่อ
และโดยจงใจ

ในส่วนความรับผิดชอบของตัวการ ในการกระทำละเมิดโดยจงใจของตัว
แทนนั้น ปัญหาอยู่ที่การตีความ "ในทางการที่เป็นตัวแทน" ให้นอง เคียวกับ
การตีความ "ในทางการที่จ้าง" แต่การตีความในทางการที่เป็นตัวแทนนั้น
สามารถพิจารณาจากขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน ได้ค่อนข้างชัดเจนกว่าใน
ทางการที่จ้าง จะมีข้อยุ่งยากก็ในกรณีของตัวแทนเซ็ค ซึ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์
กันในฐานะตัวการ-ตัวแทนกันมาก่อน ดังนั้นจึงไม่แน่ชัดว่า ตัวแทนจะมีขอบ
อำนาจเพียงใด และตัวการจะต้องมีความรับผิดชอบในการกระทำละเมิดของตัวแทน
ประเภทนี้หรือไม่เพียงใด ซึ่งปัญหานี้สมควรได้รับการศึกษาค้นคว้าอย่างลึกซึ้งต่อไป
แต่ในเบื้องต้นนี้ผู้เขียนเห็นว่า หลักกฎหมายอังกฤษในเรื่องการแสดงอำนาจ
อย่างชัดแจ้ง (ostensible authority) ที่ว่าหากมีพฤติการณ์ในการแสดง
อำนาจในการกระทำแทนอย่างชัดแจ้ง ไม่ว่าจะแสดงโดยตัวการหรือตัวแทน
ทำให้บุคคลภายนอกเข้าใจผิดว่า การกระทำของตัวแทนนั้นอยู่ในขอบอำนาจ
ที่ตัวการมอบหมายแล้ว ตัวการผู้นั้นต้องร่วมรับผิดชอบแห่งละเมิด ซึ่งตัวแทน
ได้กระทำไปด้วย ซึ่งหลักในเรื่องนี้กฎหมายไทยยังไม่ได้วินิจฉัยไปถึง ซึ่งผู้
เขียนเห็นว่าหลักดังกล่าวน่าสนใจอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อนำมาพัฒนาและปรับใช้ใน
กฎหมายไทย ทั้งในความรับผิดชอบของตัวการ และความรับผิดชอบของนายจ้างด้วย